

แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อพฤติกรรม และการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ศาสณีย์ ปัญญาณรงค์^{1*} และวิลาสสินี ยนต์วิทย์²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยดุสิตธานี

²อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยดุสิตธานี

*Corresponding Author Email: sassaonze@gmail.com

Received: December 9, 2023; Revised: January 17, 2024; Accepted: January 29, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการรับรู้ต่อองค์ประกอบ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา 2) เพื่อศึกษา พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา 3) เพื่อศึกษาการรับรู้ต่อองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวชาวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราและ 4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณใน จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed method) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด เนื่องจากไม่ทราบจำนวนนักท่องเที่ยวที่แน่นอนที่เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัด ฉะเชิงเทรา วิเคราะห์ผลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความแปรปรวนและทดสอบค่าความแตกต่าง T-test และ F-test (One Way ANOVA) และสถิติ ไคสแควร์ (Chi-square) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ดี องค์ประกอบด้านคุณค่าและ ความดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี ด้านการบริการ ของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลางและด้านที่พักอยู่ในระดับต่ำ พฤติกรรมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ในการ มาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อสักการะขอพรตามความเชื่อ ส่วนใหญ่เดินทางมาด้วยยานพาหนะส่วนตัว พร้อมกับครอบครัว ไม่มีผู้ร่วมเดินทางที่ต้องการความช่วยเหลือทางกายภาพเป็นพิเศษและยังไม่เคยเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมา ก่อน กิจกรรมส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ คือ ไหว้พระและไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วไปภายในบริเวณ ใช้จ่ายใน แหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวน 101 – 300 บาท และรู้จักแหล่งท่องเที่ยวผ่านการแนะนำของญาติและเพื่อนและมีความต้องการกลับเที่ยวมายังแหล่ง ท่องเที่ยวอีกครั้ง การรับรู้ภาพลักษณ์องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับสูงและเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามรับรู้ภาพลักษณ์องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวในหัวข้อคุณค่าและความดึงดูดใจ และหัวข้อกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุด องค์ประกอบ การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีการรับรู้ในระดับมาก ส่วนหัวข้อที่พัก มีการรับรู้ใน ระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยว พบว่ามีเพียงพฤติกรรมการท่องเที่ยวในหัวข้อวิธีการ เดินทางที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อยังปัจจัยประชากรศาสตร์ ผลการวิเคราะห์การวิจัยเชิงคุณภาพ การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ดูแลสถานที่และผู้ประกอบการโดยรอบ พบว่า ผลการประเมินสอดคล้องกับการรับรู้ต่อองค์ประกอบของ แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว คือ มีศักยภาพดีเยี่ยมด้านคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจและด้านกิจกรรม รองลงมาคือด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมี ศักยภาพในระดับดี และมีศักยภาพปานกลางในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการของแหล่งท่องเที่ยวส่วนด้านที่พักมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ การนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาประเด็นหลักจึงเป็นหัวข้อการประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้ารับรู้ถึงการให้บริการองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การรับรู้ต่อองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว

The Development Guidelines of Spiritual Tourism Components Impacting Behaviors and Satisfaction Among Thai Tourists in Chacheongsao Province

Sassanee Panyayong^{1*} and Wilasinee Yonwikai²

¹Master Student, Master of Business Administration Program, Dusit Thani College

²Lecturer, Master of Business Administration Program, Dusit Thani College

*Corresponding Author Email: sassaonze@gmail.com

Received: December 9, 2023; Revised: January 17, 2024; Accepted: January 29, 2024

Abstract

The purpose of the research to study ways to develop the potential of spiritual tourist attractions that affects behavior and perception of tourist attraction elements in Chacheongsao Province. The objectives are 1) to study the potential of spiritual tourist attractions in Chacheongsao Province 2) to study the behavior of Thai tourists towards spiritual tourist attractions in Chacheongsao Province 3) to study Thai tourists' perceptions of tourist attraction elements of spiritual tourist attractions in Chacheongsao Province 4) To study guidelines for developing spiritual tourist attractions in Chacheongsao Province. Use a mixed research method by quantitative research method, 400 sets of questionnaires to study the perception of the image of the elements of spiritual tourist attractions from tourists who visited the tourist attractions. The results were analyzed with statistics of mean, percentage, variance, T-test, F-test (One Way ANOVA) and Chi-square statistics. Qualitative research method uses in-depth interviews to collect data from key informants. Data were analyzed using content analysis. The results of the study found that overall potential of spiritual tourism destinations in Chacheongsao Province is at a good level. Elements of value and attractiveness and tourism activities within tourist attractions are at an excellent level. Access to tourist attractions is at a good level. The service aspect of the tourist attractions and facilities is at a moderate level and the accommodation aspect is at a low level. Tourism behavior has the objective of traveling to spiritual tourist attractions to pay homage and ask for blessings according to beliefs. Most arrived by private vehicle with their families. None of the travelers required special physical assistance and had not previously traveled to the spiritual destination. Most of the activities that tourists come to spiritual tourist attractions include paying homage to Buddha and general sacred things within the area. Normally there will be spending around 101-300 baht within the area. Knowing about tourist attractions through the recommendations of relatives and friends and have a desire to return to spiritual tourist attractions again after this time. Overall perception of the image of elements of spiritual tourist attractions in Chacheongsao Province is high. When considering each component, it was found that respondents perceived the image of attractiveness and activities the most. Ancillary Services, amenities, and accessibility are high level. As for the topic of accommodation has a moderate level of awareness. Relationship between demographic factors and travel behavior It was found that only travelling methods was not related to demographic factors.

Keywords: Spiritual Tourism, Potential of spiritual tourist attractions, Perception of tourist attraction elements

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) ที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูจิตวิญญาณ มีกิจกรรมหลักเน้นเรื่องของสภาพการฟื้นฟูของจิตใจจนไม่ว่าทางใดก็ตามหนึ่ง (Voigt, Howat & Brown referred to Sarunporn Suravichai, 2018) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงความหมายกับการท่องเที่ยวที่เรียกกันในรูปแบบอื่นได้ เช่น การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา การท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports, 2021) ในส่วนของ Department of Religion, Ministry of Culture (2009) ระบุว่าความเชื่อทางจิตวิญญาณเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานวิถีชีวิต ธรรมเนียมปฏิบัติและศาสนา วิถีชีวิตที่แตกต่างกันจะหล่อหลอมธรรมเนียมปฏิบัติที่ต่างกัน ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งการใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวยังมีมูลค่าแก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยสูงถึง 1.08 ล้านบาท จากการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยปี พ.ศ. 2556 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2556) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะของการไหว้พระและปฏิบัติธรรม สูงถึง ร้อยละ 29.53 เป็นรองเพียงการเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติหรือเพื่อนร้อยละ 38.12 เท่านั้น โดยที่กิจกรรมระหว่างการเดินทางนั้น เป็นกิจกรรมเชิงศาสนาถึงร้อยละ 51.13 ซึ่งเป็นอันดับสองรองจากการท่องเที่ยวในลักษณะทั่วไป ร้อยละ 66.02 จะเห็นได้ว่า สังคมไทยมีการดำเนินชีวิตใกล้ชิดกับศาสนาโดยตลอด รากฐานทางความคิดและการปฏิบัติก็จะเกี่ยวเนื่องกับศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อในทุก ๆ ช่วงชีวิต

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งอยู่ในพื้นที่ปากแม่น้ำ ทำให้เกิดการตั้งรกรากของผู้คนหลากหลายกลุ่ม ก่อให้เกิดพื้นที่รวมวัฒนธรรมที่หลากหลายหรือชุมชนที่เรียกว่า พหุวัฒนธรรม อีกทั้งในปัจจุบันสามารถเดินทางไปกลับจากกรุงเทพมหานครได้ภายในวันเดียว และยังเป็นจังหวัดที่ถูกกำหนดอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีการเติบโตของเศรษฐกิจมากขึ้นจากการสนับสนุนการลงทุนของภาครัฐ โดยมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านนี้ ให้เป็น “B-Leisure Destination” - Harmony of Business and Leisure หรือ “จุดหมายที่ผสมผสานระหว่างธุรกิจและการพักผ่อน” โดยจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือเชิงจิตวิญญาณ อยู่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77 เมื่อเทียบกับจังหวัดในกลุ่ม EEC คือ จังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง (Office of the Eastern Economic Corridor Policy Committee, 2018) โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีชื่อเสียง อาทิ วัดโสธรวรารามวรวิหาร วัดปากน้ำโจ้โล่ และวัดสมานรัตนาราม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทรา พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเทียบเท่ากับสถานที่ที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา

3. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา

4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญ และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่กำกับดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณภายในพื้นที่ จำนวน 6 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ จำนวน 12 คน ใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

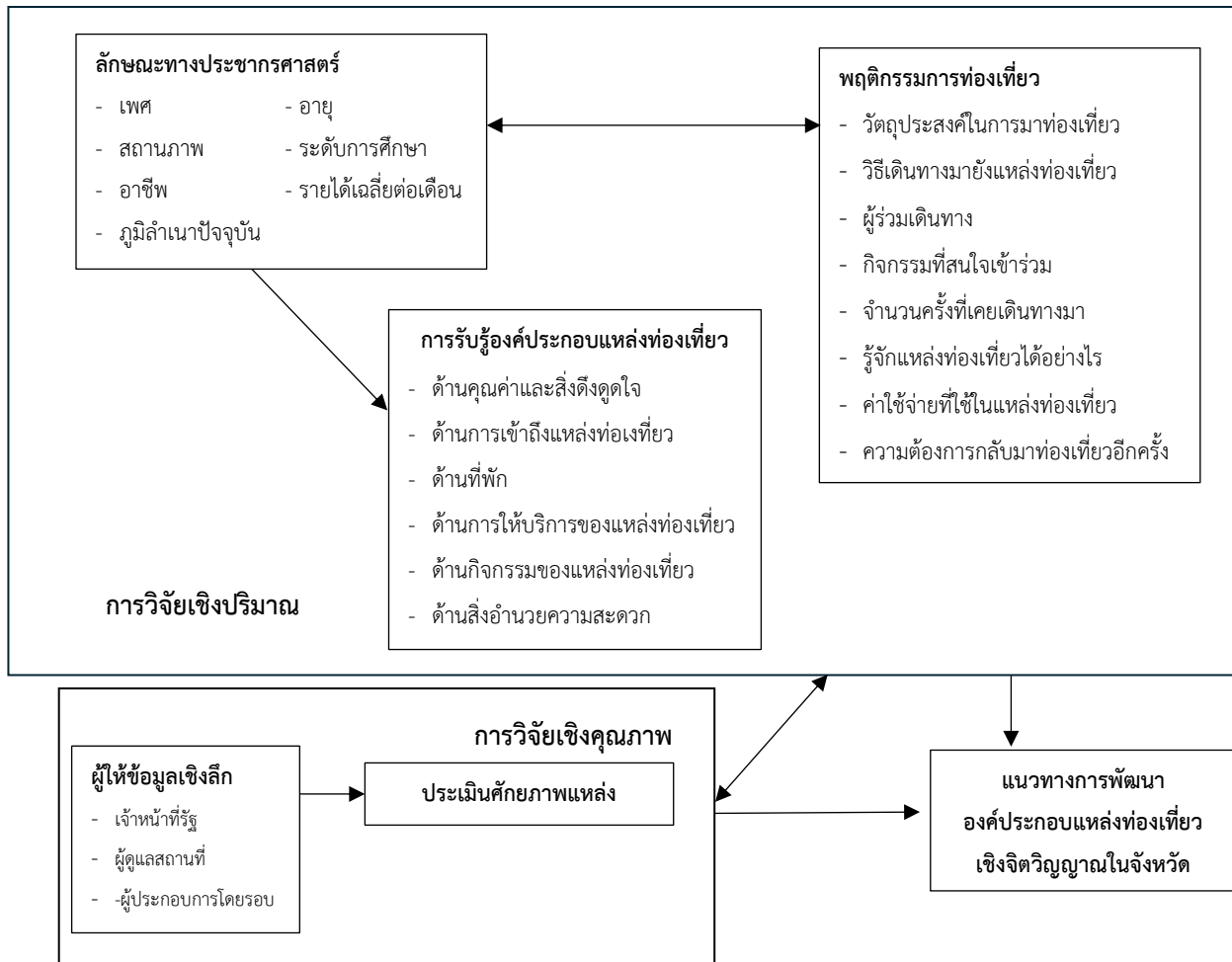
ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกแบบเฉพาะเจาะจงและศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและระดับการรับรู้องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวพร้อมนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

เฉพาะเขตพื้นที่ตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ วัดจุกระเมอ วัดจีนประชาสโมสร อุทยานพระพิมลเนศคลองเขื่อน และ วัดพระธาตุวาโย โดยผู้วิจัยพิจารณาจากบทความท่องเที่ยวที่เผยแพร่ทั่วไปและได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเชิงจิตวิญญาณในด้านนั้น ๆ ให้ครอบคลุมกับความเชื่อเชิงศาสนาและเชิงจิตวิญญาณ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณนั้น สามารถแบ่งออกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 เป็นการท่องเที่ยวเพื่อจุดประสงค์ของการแสวงบุญ มีการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ เพื่อยกระดับทางจิตวิญญาณของตน ส่วนรูปแบบที่ 2 เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางศาสนาและสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports, 2021) โดยนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ถูกให้นิยามหลากหลายจากนักวิจัยหลายคน Sarunporn Suravichai, (2018) ให้ความหมายนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ว่าหมายถึงนักท่องเที่ยวที่แสวงหาการพัฒนาจิตวิญญาณของตน ผ่านกิจกรรมที่เน้นเรื่องการใช้สมาธิเป็นหลัก เพื่อฟื้นฟูจิตวิญญาณ จิตใจ Cornelia et al.(2011) ได้ให้นิยาม นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Retreat Visitor) นั้นหมายถึง นักท่องเที่ยวที่แสวงหา การกระตือรือร้น เช่น การแสวงหาที่ผ่อนคลาย ยกย่องความเครียด สร้างชีวิตให้สมดุล

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

Andrianto and Sugiana (2016) referred to Sarunporn Suravichai (2018) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การวิเคราะห์ความต้องการหรือทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อใช้ในการวางแผน และพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ถูกต้องเนื่องจากมีส่วนสำคัญในการทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมายังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ทฤษฎีการรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวในงานวิจัยครั้งนี้จะประยุกต์ใช้สองทฤษฎีหลักที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีการรับรู้ และทฤษฎีภาพลักษณ์ สอดคล้องกับ Pranithas Phookheed, et al. (2022) ที่ให้ความหมายของการรับรู้ ว่าหมายถึง กระบวนการที่มนุษย์เลือกที่จะรับรู้ สรุปการรับรู้ ตีความหมายการรับรู้ กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สัมผัส เพื่อที่จะสร้างภาพในสมอง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว

Pelasol (2012) กล่าวว่า ก่อนที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 6 ประการ คือ 1) ด้านคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) 4) ด้านที่พัก (Accommodation) 5) ด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว (Activities) และ 6) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Ancillary service)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จัดทำในรูปแบบการศึกษาแบบผสมผสานวิธี (Mix Method) คือวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยได้แบ่งขั้นตอนในการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำราทางวิชาการ รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ เป็นต้น และ 2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work) โดยใช้การทำแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 400 คน กำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ตามสูตรของ (Yamane, 1973) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลหรือให้การสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจำนวน 6 คน กลุ่มผู้ประกอบการหรือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ จำนวน 6 ท่าน โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มผู้ประกอบการโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 6 ท่าน โดยการใช้แบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม 2 ชุดสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณชุดที่ 1 จะใช้ร่วมกับเครื่องมือการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านต่าง ๆ ให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่ง

ท่องเที่ยวประเพณีองค์ประกอบโดยใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่จัดให้อยู่ในชุดเดียวกัน ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล 2. ส่วนแบบแสดงความคิดเห็นตามหัวข้อของการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณชุดที่ 2 ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยสำหรับสำรวจระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ 1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยประชากร ประกอบด้วย เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย ภูมิลำเนา จำนวนครั้งที่เดินทางมา ใช้มาตรวัดระดับบัญญัติ (Nominal Scale) และมาตราเรียงอันดับ (Ordinal Scale) 2. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ สำรวจรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการเดินทางและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อเดินทาง ใช้มาตรวัดระดับบัญญัติ (Nominal Scale) และมาตราเรียงอันดับ (Ordinal Scale) 3. ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ต่อองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราของนักท่องเที่ยวชาวไทย ใช้มาตรวัดแบบอันตรภาค (Interval Scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ 4. แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากที่ได้ระบุไว้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อช่วยเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้จากการประเมินตามแบบประเมินที่กำหนด เป็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยเป็นการถามเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และ ปัญหาหรือข้อเสนอแนะที่อยากเพิ่มเติม เป็นคำถามในลักษณะปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยเก็บทั้งทางออนไลน์และเก็บจากพื้นที่จริง และนำมาลงรหัสเพื่อนำไปวิเคราะห์หาค่าสถิติในเดือนตุลาคมจนถึงเดือนพฤศจิกายน 2566

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง ในระหว่างเดือนกันยายนถึงตุลาคม 2566 โดยก่อนเริ่มทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีการใช้โครงสร้างของแบบสอบถามชุดเดียวกับแบบสอบถามเชิงปริมาณ เพื่อให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงมุมมอง ทักษะคิด ความคิดเห็น และประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปประมวลผล และสรุปเพื่อการวิเคราะห์

การหาคุณภาพเครื่องมือ

การหาคุณภาพของแบบสอบถามในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

1. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างจากกรอบแนวคิดการวิจัย ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของประเด็นแบบสอบถามโดยอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนที่จะนำไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นต่อไป

2. การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ตัวอย่าง และนำผลไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ของ Cronbach ซึ่งประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS)

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสถิติวิเคราะห์ค่าที่ (Independent Sample T-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-Test (One-Way ANOVA) การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD) และ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัย (Chi-square Analysis) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก และถอดเทปสัมภาษณ์ จัดระเบียบ เพื่อแบ่งประเภทของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบความเรียง เพื่ออธิบายเชิงเนื้อหาประเด็นศักยภาพองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเป็นเพศหญิง จำนวน 227 คน (ร้อยละ 56.8) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี มากที่สุด จำนวน 166 คน (ร้อยละ 29.0) สถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 190 คน (ร้อยละ 47.5) ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุดจำนวน 191 คน (ร้อยละ 47.8) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 30,001-40,000 มากที่สุดจำนวน 142 คน (ร้อยละ 35.5) ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนมากที่สุด จำนวน 236 คน (ร้อยละ 59.0) และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกมากที่สุดจำนวน 166 คน (ร้อยละ 41.5) ผลการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า วัตถุประสงค์การมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือเพื่อสักการะขอพรตามความเชื่อ จำนวน 204 คน (ร้อยละ 51.0) การเดินทางมายังแหล่งจะเดินทางมาพร้อมกับครอบครัวมากที่สุด จำนวน 211 คน (ร้อยละ 52.8) มี 6 คนที่เดินทางมากับผู้ร่วมทางที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ (ร้อยละ 1.5) นักท่องเที่ยวไม่เคยเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมาก่อนมากที่สุดจำนวน 143 คน (ร้อยละ 35.8) กิจกรรมที่มีผู้ตอบแบบสอบถามเข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วไปจำนวน 307 คน (ร้อยละ 53.6) มีค่าใช้จ่ายระหว่าง 101-300 มากที่สุดจำนวน 142 คน (ร้อยละ 35.5) เดินทางมาตามคำแนะนำของญาติหรือคนรู้จักมากที่สุด จำนวน 229 คน (ร้อยละ 57.3) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการรับรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว (6A) ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราของนักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถาม

การรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการรับรู้
1. ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจ	3.85	.982	สูง
2. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.68	.974	สูง
3. ด้านที่พัก	3.39	.954	ปานกลาง
4. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว	3.77	.953	สูง
5. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.85	.938	สูง
6. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.74	.958	สูง
ภาพรวม	3.71	0.819	สูง

จากตารางที่ 1 แสดงว่า ระดับการรับรู้องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจากนักท่องเที่ยวในภาพรวมมีการรับรู้อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีจำนวน 5 ด้านที่มีการรับรู้ในระดับสูง เรียงตามลำดับคือ ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสุดท้ายคือด้านที่พัก มีการรับรู้ภาพลักษณ์ในระดับปานกลาง

การทดสอบสมมติฐานเรื่องลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกันมีระดับการรับรู้ต่อองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแตกต่างกัน สรุปผลการวิเคราะห์ รายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการเปรียบเทียบการรับรู้ภาพลักษณ์ต่อองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

การรับรู้องค์ประกอบแหล่ง ท่องเที่ยว	ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์						
	เพศ	อายุ	สถานภาพ สมรส	ระดับ การศึกษา	รายได้	อาชีพ	ภูมิลำเนา
ด้านคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจ		✓	-	✓	✓	✓	✓
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว		-	-	✓	✓	-	✓
ด้านที่พัก		-	✓	✓	-	-	-
ด้านการบริการของแหล่งท่องเที่ยว		✓	-	✓	✓	✓	✓
ด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว		-	-	✓	✓	✓	✓
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก		-	✓	✓	✓	✓	✓
การรับรู้ในภาพรวม		✓	-	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ : ✓ หมายถึงค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน - หมายถึงค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐานเรื่องนักท่องเที่ยวมีลักษณะประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราผลการทดสอบไคสแควร์ ผลการทดสอบไคสแควร์ในภาพรวมพบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่สัมพันธ์กันในบางด้านที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 รายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบปัจจัยประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว	ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์						
	เพศ	อายุ	สถานภาพสมรส	ระดับการศึกษา	รายได้	อาชีพ	ภูมิลำเนา
วัตถุประสงค์ในการเดินทาง	21.392	21.392	7.537	20.845	32.006	28.796	46.576**
วิธีการเดินทาง	11.413	11.413	7.522	8.137	10.727	14.035	11.843
ผู้ร่วมเดินทาง	25.245**	25.245	31.842**	22.634**	43.449**	50.836**	38.999**
ต้องการความช่วยเหลือพิเศษหรือไม่	16.379**	16.379**	1.630	1.859	9.209	8.464	6.125
เคยเดินทางมาหรือไม่	27.767**	27.767**	11.883	10.896	16.326	29.175**	26.877**
กิจกรรมที่เข้าร่วม	17.696**	62.836**	21.408**	27.228**	41.604**	59.957**	41.709
ค่าใช้จ่ายที่ใช้	52.389**	52.389**	13.850	32.972**	39.943**	52.634**	37.561**
รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากที่ใด	64.855**	64.855**	9.680	28.975**	45.262**	38.472**	23.659
ต้องการกลับมาอีกหรือไม่	8.903	8.903	1.182	11.916**	6.375	15.867**	5.749

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา จากเจ้าหน้าที่รัฐในผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล สนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 18 คน สรุปข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราทั้ง 6 ด้าน ปรากฏว่า องค์ประกอบด้านคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจ มีผลอยู่ในระดับดีเยี่ยม จุดเด่นอยู่ที่ความมีชื่อเสียงของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ก็ยังมีส่วนที่ต้องพัฒนาคือด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านที่พักมีผลอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากมีที่พักไม่เพียงพอ ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นหมู่คณะได้ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ครบวงจร แต่ในภาพรวมขององค์ประกอบทั้ง 6 ข้ออยู่ในระดับดี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา ภาพรวมของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราอยู่ในเกณฑ์ดี หากแยกเป็นองค์ประกอบแล้วองค์ประกอบด้านคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจและด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวมีผลประเมินศักยภาพในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณอยู่แล้ว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ดีเนื่องจากสภาพถนนทางเข้าถึงยังอยู่ในสภาพดี แต่เรื่องของความหลากหลายของวิธีการเข้าถึงและการให้บริการขนส่งสาธารณะที่ยังเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนา ส่วนด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์ปานกลางสอดคล้องกับการให้ความเห็นในส่วน

ของการมีบริการที่ครบตามความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ก็ยังมีประเด็นความต้องการพื้นฐานอื่นอีกเช่น การเพิ่มเติมส่วนของที่นั่งพักคอยให้มากขึ้น หรือการจัดหาไกด์หรือผู้ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบด้านที่พักอยู่ในระดับต่ำ อาจเนื่องมาจากไม่ได้มีที่พักที่สามารถตอบสนองนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ เช่น มีไม่มากเพียงพอต่อการรองรับ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้รับทราบ รวมถึงไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับการให้ความเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในทุกประเด็น การประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเชิงลึกประกอบกับการประเมินศักยภาพเพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nollawach Khunla (2018) ที่ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาของเกาะสมุย ที่ทำการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการประยุกต์ใช้การประเมินศักยภาพเชิงพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jittinchulee Boonchua & Sichon Kulampha (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางน้ำในพื้นที่ตำบลศรีชะครชัยน้อย อำเภอบางเสาธงจังหวัดสมุทรปราการด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มและวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยว โดยวัตถุประสงค์หลักคือการเข้ามาสักการะขอพรตามความเชื่อและหาที่พักทางจิตใจสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮ่องกงที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยของ Prames Pichphandaycha (2018) ที่วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยวพุทธสถานบนเกาะฮ่องกงของนักท่องเที่ยว คือ การพักผ่อนหาที่พักทางจิตใจและสักการะขอพรตามความเชื่อ และสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของ Nattarika Panmas (2017) ที่ให้ความหมายของเป้าหมายจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวคือ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวทุก ๆ พฤติกรรมจะต้องมีเป้าหมายในการกระทำ เช่น นักท่องเที่ยวได้ไปท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ และสถานที่ที่ไปเยือนนั้นมีการสืบสานอนุรักษ์ประเพณีและได้ความรู้จากการเผยแพร่ความเป็นพื้นบ้าน จึงเป็นพฤติกรรมการเดินทางตามหลักทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

การศึกษาการรับรู้องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรา การประยุกต์ใช้ทฤษฎีองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว 6A มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับ Phra Kriengkrai Dhammañāno (2021) ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 6A เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวได้ จากผลการวิจัย พบว่าการรับรู้ภาพลักษณ์ต้ององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อแยกตามรายองค์ประกอบ การรับรู้ภาพลักษณ์ในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง ยกเว้นองค์ประกอบด้านที่พักอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับข้อมูลจำเพาะทางการท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทราของ Office of the Eastern Economic Corridor Policy Committee (2018) ที่มีสถิติของนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งหมดร้อยละ 94 เป็นชาวไทย โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวถึงร้อยละ 80.85 ของจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งหมด ทำให้การตื่นตัวและพัฒนาทางด้านที่พักแรมยังไม่โดดเด่นเพียงพอ

การเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทราจะประยุกต์ข้อมูลที่ได้รับมาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนสนับสนุนและกำกับดูแล ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการโดยรอบที่พึงพาการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดการพัฒนาในภาพรวมที่จะส่งผลด้านดีต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด สอดคล้องกับการศึกษาวิจัย Sarunporn Suravichai (2018) ที่ทำการศึกษาศักยภาพของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณใน จ.เชียงใหม่ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและประมวลผลเสนอแนวทางการพัฒนาและเสนอแนวทางแก้ไข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากผลการวิจัยด้านคุณค่าและความดึงดูดใจ ควรพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ด้วยการสร้างกระบวนการรับรู้ผ่านสื่อกระแสหลักเช่น YouTube, Instagram หรือการอาศัยการทำ Vlog ของผู้ที่มีชื่อเสียงในประเทศไทยเพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมายได้ในหลากหลายวัย
2. จากผลการวิจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณไม่เพียงแต่มีแค่มีความเชื่อและการสักการะเท่านั้น ยังสามารถแตกแขนงออกเป็นการดูแลเชิงจิตวิญญาณได้ เช่น การบริการฝึกสอนการนั่งสมาธิหรือการผ่อนคลายทางจิตวิญญาณ พื้นที่สงบใจหรือการทำบุญทำทานในรูปแบบต่าง ๆ
3. ยังมีมุมมองนอกเหนือจากงานวิจัยเช่น การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณขยายกลุ่มนักท่องเที่ยวออกไป เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีความสนใจในศิลปวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวนอกเหนือจากความเชื่อทางจิตวิญญาณ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะการรับรู้ต่อองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณนั้นมีความพิเศษและหากเป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวกรณีมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อสักการะหรือการหาที่พึ่งทางจิตใจแล้ว การตัดสินใจเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวอาจถูกทดแทนด้วยความคาดหวังในด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ความพึงพอใจที่จะได้ร่วมกิจกรรมการสักการะอย่างถูกวิธี ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปจึงสามารถขยายการศึกษาไปยังมุมมองอื่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวหรือศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเพื่อให้เข้าใจและประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง
2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดฉะเชิงเทรามีความหลากหลายและมีชื่อเสียง เห็นได้จากการรับรู้ในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในระดับสูงที่สุดนั้น การวิจัยเพื่อส่งเสริมการตลาด เช่น การจัดสร้างเส้นทางท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว การนำเสนอแพคเกจทัวร์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเฉพาะกลุ่ม จะสร้างมูลค่าให้กับจังหวัดได้

References

- Department of Religion, Ministry of Culture. (2009). *Ceremonies and Customs*. First Edition. Bangkok: Department of Religion, Ministry of Culture.
- Jittinchulee Boonchua and Sichon Kulampha. (2020). Water Eco-Tourism Routing in Sisachorakhenoi Subdistrict, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province. *Journal of Business Administration and Social Sciences Ramkhamhaeng University*.
- Nattarika Panmas. (2017) *Satisfaction and tourist behavior of water sport tourists in Koh Samui*. SuratThani. Bangkok. Bangkok University.
- Nollawach Khunla. (2018). *A development of sport tourism of Samui Island*. Prince of Songkla University.
- Office of the Eastern Economic Corridor Policy Committee. (2018). *The Plan of Action for Development and Promotion of Tourism in the Eastern Economic Corridor Development Zone*. Bangkok: Eastern Economic Corridor (EEC).

- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports. (2021). *Report on the Economic Situation of Tourism*, Volume 2 (1): 55-69
- Pelasol, J. (2012). Igcabugao: *A Potential Tourist Destination in the Southern Part of Iloilo, Philippines. International Peer Reviewed Journal*. The United Kingdom.
- Phra Kriengkrai Dhammañāno. (2021). *A Study on Approaches For Promoting Buddhist Tourism Potentials of Wat Phrachaoyai-Ongtue Ubon Ratchathani Province*. Bangkok. Maahachulalongkornrajavidyalaya University
- Prames Pichphandaycha. (2018). *Religious Tourism Management of Hong Kong Island Affecting Thai Tourists*. Bangkok. Thammasat University.
- Pranithas Phookheed, et al. (2022). Perception of Tourism Image in Ubon Ratchathani. *Journal of Academic Affairs*, Eastern University of Management and Technology. Volume 19 (2): 101-117.
- Sarunporn Suravichai. (2018). *The potential of developing spiritual tourist attractions Case study of Chiang Mai province*. National Institute of Development Administration.
- Sarunporn Suravichai. (2020). *Destination Development for Spiritual Tourism and Tourist Behavior in Chiang Mai Province*. National Institute of Development Administration.